

Förtjänstfull bok om barn till svårt sjuka föräldrar

Karen Glistrup. *Hvad børn ikke ved ... har de ondt af. Familjesamtaler i voksenspsykiatri*. 203 sidor. Köpenhamn: Karen Glistrup og Hans Reitzels Forlag a/s; 2002. ISBN 87-412-2431-0.

Recensent: Monika Björklund, specialist i allmänpsykiatri, Solna.

II En dansk bok – många ryser. De föräldrar engelskspråkig litteratur. Min första och liknande reaktion gick fort över. Den här boken är lättläst. Den har ett engagerande innehåll och ett rakt och enkelt språk. Man känner snart sympati för författaren och hennes budskap. Karen Glistrup (KG) är till yrket social rådgivare och familjeterapeut med handledarutbildning vid Kemplerinstitutet. Hon arbetar sedan många år inom psykiatri i Århus och har fått gedigna erfarenheter, som hon i boken delar med sig av.

Intresseväckande titel

Bokens titel är intresseväckande genom att först verka paradoxal. Snart förstår man hur mycket klokhet detta innehåller. På 1960-talet, när jag själv började arbeta inom psykiatri, var en till titels påstående motsatta inställning självklar och underförstådd inom vuxenpsykiatri. Nämligen, man kommunicerade nästan inte alls med barnen till den psykiskt sjuka patienten. Och, som författaren framhåller, så är det ofta även idag.

Efterlyser samtal med barnen

Man tar som behandlare för givet att det finns en frisk och stödjande andra förälder eller nära släktingar som tar hand om barnen. Man tar för givet att om svårare missförhållanden skulle föreligga är de redan kända hos kommunen. Man vill inte riskera den uppnådda goda relationen, behandlingsalliansen, med sin patient. Om man säger till patienten att man vill tala med barnen om deras situation, så kan den sjuka uppleva det som ett hot om att man vill ta barnen från familjen. Och

framför allt, behandlaren känner sig ofta osäker i kontakten med barn, vet inte hur det känsliga ämnet skall tas upp.

KGs drivkraft att gå vidare med ämnet är de många samtal hon haft med vuxna barn till psykiskt sjuka. De säger: »Varför talade ingen med mig om min mors sjukdom? Varför förklarade ingen vad det var för fel på henne? Varför brydde sig ingen om hur jag hade det?»

Författaren grundar sitt arbetssätt till stor del på erfarenheter av projekt inom Århus psykiatri som erbjuder olika stödformer för barn och anhöriga till psykiskt sjuka. Hon hänvisar till två där verksamma kliniker och forskare och deras böcker: Lene Lier och medarbetare »Psykisk syge foreldre og deres børn« (2001) och Birgitte Ahlgreen »Osynlige unge« (2001).

Nu har väl mycket hänt i Sverige inom psykiatri sedan 1960-talet, familjesamtal i början av behandlingen av en psykiskt sjuk är nästan obligatoriskt. Men fortfarande är nog barnen inte så ofta med i den framtida planeringen.

KG efterlyser samtal speciellt med barnen så att deras situation kommer i fokus. Hon menar att den sjuka föräldern ofta trots alla paranoida försvar kan vara medveten om att barnen kan ha det svårt, att även de sjuka vill det bästa för sina barn, trots att de ibland inte handlar så.

En barn- och familjeutbildad samtalsledare kan få komma in »från sidan« så att den ordinarie behandlaren kan stå neutral i kontakten. Ofta är det bra att samtalen inleds med hela familjen närvarande, först senare, när förtroende uppnåtts både från föräldern och barnet, kan man gå vidare med enskilt samtal med barnet. Barnen kan först vara negativa. De är rädda för insyn, rädda att skada sin förälder. De har vant sig vid speciella försvarsattityder. KGs erfarenhet är att barn ofta blir tacksamma för att bli sedda, att någon vill dela och härbärgera deras känslor och upplevelser och förklara vad som sker, vad sjukdom är.

Praktisk handledning

Boken är en praktisk handledning i hur en samtalsledare kan gå till väga. Men författaren framhåller att boken skall vara en inspiration till vars och ens eget individuella arbetssätt. I del I beskrivs barnens upplevelser av ensamhet och isolering, familjens isolering och samspel kring tabuföreställningar om sjukdomen samt syskonens roller. I del II föreslås vilka som kan vara samtalsledare, var och hur samtalen kan ske och hur samtalsledaren bör vara. Honnörsorden är kunskap, empati och medvetenhet om de egna reaktionerna. Enkla praktiska råd ges: Var där barnen är. Kom inte med färdiga lösningar. Ha inte bråttom. Ge barnen tid till fle-

ra samtal. Acceptera jobbiga utspel av barnen inom vissa gränser, och var psykiskt närvarande själv. En av hennes metoder är att visualisera, rita det som känns men är svårt att tala om.

I del III beskrivs åtgärdsförslag, vilka stödformer kommunen och olika organisationer har att erbjuda den sjuka familjen. För barnet kan det finnas samtalskontakt, kontaktperson och stödfamilj. Något som författaren återkommer till är de goda resultat hon ser av samtalsgrupper för barn till sjuka föräldrar. Barnen uttrycker ofta den lättnad de känner över att andra kan dela de svåra upplevelser som de trodde att de var ensamma om. Som jag ser motsvarar det Alanon-grupperna för barn till alkoholiserade föräldrar.

KG tar upp den svåra åtgärden: anmälan till socialförvaltningen om barn som far illa. Hon beskriver fint hur detta bör göras så att det så litet som möjligt sårar familjen. Hon påpekar att anmälaren bör tala med familjen om vad hon gör och varför och om möjligt visa vad hon skrivit.

Tillämplig på svenska förhållanden

Den danska sociallagstiftningen och dess tillämpliga paragrafer beskrivs och tycks motsvara den svenska.

Till boken hör en lagom omfattande lista på referenslitteratur och en kopia av en broschyr som används för upplysning om möjligheten till familjesamtal.

Som framgår är jag mycket positiv till denna bok som riktar sig till personal inom psykiatri, sociala institutioner, daghem, skolor, socialförvaltningar, till alla som kommer i beröring med barn till psykiskt eller på annat sätt svårt sjuka föräldrar.

Bok värd att översättas

Den är som inledningsvis sagts lättläst. Men den borde kanske översättas från danska till svenska.

Bred kunskapskälla om ätstörningar

David Clinton, Claes Norring, red. *Ätstörningar*. 262 sidor. Stockholm: Natur och Kultur; 2002. ISBN 91-27-07631-8.

Recensent: Jarmila Hallman, professor, institutionen för neurovetenskap, psykiatri, Uppsala universitet.

II Man har uppskattat att upp emot en tredjedel av våra ca 30 000 gener på ett eller annat sätt är inblandade i regleringen av födointaget och kroppsvikten. Detta

stämmer väl överens med uppgiften i det omfattande verket »Ätstörningar« att varje individ har sin »set-point« vad beträffar kroppsvikten och att organismen med alla till buds stående medel försöker att inom snäva gränser bibehålla denna. Denna vanligtvis ändamålsenliga »set-point« sätts ur spel vid ätstörningar som anorexi, bulimi och hetsätning.

Redaktörer för »Ätstörningar« har varit David Clinton, fil dr och psykoanalytiker, samt Claes Norring, docent i psykologi. De leder tillsammans ett nationellt, långsiktigt forskningsprojekt om behandling av ätstörningar. Boken har 14 författare till 18 kapitel, och bland författarna finns företrädare för alltifrån modern psykiatri (såväl vuxen- som barnpsykiatri) till en psykodynamiskt inriktad verksamhet. Detta gör att boken är en utomordentlig kunskapskälla för den som vill sätta sig in i olika uppfattningar om ätstörningarnas genes och behandling.

För behandlare och allmänhet

För den intresserade torde inte minst de välskrivna kapitlen om ätstörningarnas historik och olika demografiska och andra statistiska uppgifter vara värdefulla. Boken vänder sig i första hand till behandlare av olika kategorier, men även till en »allmänt intresserad publik«. Det ligger dock i sakens natur att särskilt avsnitt rörande patofysiologiska mekanismer torde förutsätta tämligen goda insikter i grundläggande biologiska förhållanden för att kunna tillgodogöras. I boken finns omfattande referenslistor efter varje kapitel, och den kunskap som förmedlas är på de flesta punkter mycket aktuell.

Viss slagsida åt psykologi

Balansen mellan kapitlen är god och stilen genomarbetad. För egen del störs dock recensenten något av den intima tonen i kapitlet »En intermittent strategisk behandlingsmodell«, som bygger på Milton H Ericksons idéer. Det område inom forskningen kring ätstörningar som är överlägset mest expansivt berör biologiska och molekylära mekanismer bakom aptitreglering och i viss mån även ätstörningar. Även om goda ansatser finns till att täcka även dessa områden kan man tycka att de i relation till mängden nyttill-

kommen kunskap kunde ha fått ett något större utrymme i boken. Sannolikt skulle ett enskilt kapitel beskrivande den aktuella kunskapsnivån beträffande aptitregleringens biologi och genetik ha uppskattats av många läsare. Ett sådant kapitel hade också motverkat intrycket av en viss slagsida mot psykologi i förhållande till psykiatri/biologi.

Enda boken i sitt slag på svenska

Sammanfattningsvis utgör, trots ovanstående kommentar, »Ätstörningar« en guldgruva att ösa ur för varje person inom vården som vill skaffa sig en bred kunskap inom området. Detta gäller såväl sjukdomarnas historik som varjehanda statistiska uppgifter, olika teorier bakom dessa tillstånd, samt olika behandlingsstrategier och behandlingsresultat. Boken kan på det varmaste rekommenderas till all vårdpersonal som kommer i kontakt med patienter med ätstörningar. Den kan användas som uppslagsbok, handbok, eller intressant läsning om en gåtfull sjukdomsgrupp. I gåtfullheten ingår såväl påtagliga men ofullständigt kända ärftliga och andra biologiska komponenter som en lång historia och ett beroende av samhällsstruktur, samhällsanda och skönhetsideal. Någon liknande bok finns inte tidigare på svenska språket, möjligen inte heller på den internationella marknaden.

Kost- och näringslära för BVC-personal och föräldrar

Margit Eliasson, Mehari Gebre-Medhin.

Nam-nam. Allt du behöver veta om ditt barns mat och matvanor från nyfödd till tonåring. 224 sidor. Stockholm: Albert Bonniers Förlag; 2003. ISBN 91-0-057701-4.

Recensent: John Perlhagen, barnhälsovårdsöverläkare i Region Skåne, Helsingborg.

|| »Nam-nam – allt du behöver veta om barns mat och matvanor från nyfödd till tonåring« är en ny barnmatsbok skriven

av dietisten Margit Eliasson och barnläkaren Mehari Gebre-Medhin, professor i internationell barnhälsovård och medlem i Livsmedelsverkets expertgrupp för pediatrik nutrition. Båda författarna har mycket lång erfarenhet av barns och ungdomars mat och matvanor.

Matproblem, specialkost och recept

I första delen beskriver varje kapitel utförligt maten, matvanor och vanliga problem i olika åldrar från moderlivet, spädbarnsåldern, skolåldern till tonåren. Sedan följer några avsnitt om specialkost och om att inte tåla gluten, mjölk och andra livsmedel, om mat för idrottande ungdomar och vegetarisk mat. Därefter avhandlas några problemområden: förstoppning, akut och långdragen diarré, övervikt, ätstörning, att möta den svenska matkulturen och att resa med barn. Kapitlet om näringslära är utförligt, relativt lättillgängligt och har en beskrivning av olika livsmedels näringsinnehåll. Boken avslutas med en receptsamling med traditionella, beprövade, enkla och relativt snabbtillagade rätter. I denna del saknas läckra bilder på maträtterna.

Praktisk handledning

Boken är skriven för att ge kunskap, praktisk vägledning och stöd till föräldrar som intresserar sig för sina barns mat och matvanor. Den är lättläst men omfångsrik och torde användas av föräldrar i första hand som uppslagsbok och fokusera på de åldrar eller ämnesområden som berör de egna barnen. Innehållsförteckningen och ett bra register underlättar sökandet.

Boken förmedlar de senaste rönen och täcker ämnesområdet väl och kan rekommenderas i utbildningar där kost- och hälsofrågor utgör viktiga inslag. Den kan också vara till glädje och nytta för personal på mödra- och barnvårdscentraler, lärare och andra som arbetar med barns och ungdomars hälsa. Kost och näringslära är en relativt ung vetenskap utsatt för diverse »modenycker«. Författarna ger en balanserad och aktuell framställning av kunskapsläget. Endast ett av råden är inaktuellt: att vänta med fisk och ägg till ett års ålder i allergibenägna familjer. Det finns inte längre några evidensbaserade råd att ge för att förebygga allergier.

Inspiration för föräldrar

Boken kan även tjäna som inspiration till matlagning för den stressade föräldern, en konst som allt färre småbarnsföräldrar behärskar. Under hösten har hittills ytterligare två barnmatsböcker kommit ut. En av dem är »Mat till barn & deras föräldrar« sammanställd av Latifa Lindberg. En trevlig bok, vars text vänts igen från Livsmedelsverkets skrifter om »Mat för spädbarn« och »Mat för småbarn«. •